

І. Ф. Грабчук, к.е.н., Житомирський національний агроекологічний університет

В статті обґрунтовано теоретичні підходи та розроблено практичні рекомендації щодо формування інноваційної складової кормовиробництва. Запропоновано класично-інноваційну систему кормовиробництва та визначено класифікацію інновацій у кормовиробництві.

Ключові слова. *Інновації у кормовиробництві: технічні, економічні, організаційно-управлінські, екологічні, маркетингові, правові, соціальні; класично-інноваційна система кормовиробництва.*

Постановка проблеми. Кормовиробництво є основою розвитку тваринницької галузі. Його стан і рівень розвитку визначають можливості збільшення поголів'я тварин, підвищення їх продуктивності, поліпшення якості продукції тваринництва та зниження її собівартості. Відомо, що Україна володіє великими земельними площами, частина яких, а точніше близько 22 %, припадає на кормову площу, де виробляються життєво необхідні для тварин кормові ресурси. Однак за останні десятиліття скорочення площ кормових культур у 4 рази та зниження урожайності у 3,3 рази зумовили зменшення обсягів виробництва кормів більше як у 3,8 рази [2, с. 32]. Маючи величезний потенціал для виробництва кормів, якими можна забезпечити значну кількість тварин, і як результат збільшити виробництво тваринницької продукції, наша держава витрачає мільярди доларів на закупівлю сільськогосподарської продукції за кордоном (у тому числі, кормів, м'яса, молока, м'ясних і молочних продуктів тощо), хоча умови для їх виробництва у державі, без сумніву, існують. Однією із причин скрутного становища сучасного вітчизняного кормовиробництва є низька інноваційна активність сільськогосподарських підприємств, безсистемність впровадження нововведень та недосконалість економічного механі-

зму управління інноваційними процесами та інші. За таких умов, виникає об'єктивна необхідність обґрунтування інноваційної складової кормовиробництва, що і визначило актуальність проведеного дослідження.

Аналіз останніх досліджень. Ґрунтовне дослідження окремих аспектів інноваційного розвитку й ефективності інновацій в агропромисловому виробництві здійснили у своїх працях вітчизняні науковці: М.В. Зубець, В.В. Козлов, М.Ф. Кропивко, Л.П. Марчук, Ю.Ф. Мельник, П.Т. Саблук, О.Г. Шпикуляк та інші [1-13]. Їх праці є ґрунтовними, однак аналіз теорії та практики впровадження інновацій у кормовиробництві вказує на низку невирішених проблем, щодо формування і застосування інноваційної складової у кормовиробництві. Це дає підстави стверджувати, що дана проблема потребує проведення окремого дослідження.

Метою статті є обґрунтування теоретичних підходів та розробка практичних рекомендацій щодо формування інноваційної складової кормовиробництва. Об'єктом дослідження є процеси формування інноваційної складової у кормовиробництві.

Виклад основного матеріалу. У сучасній науковій літературі можна зустріти думку про те,

що в епоху постіндустріалізації і розвитку глобалізації питання виробництва вітчизняних кормових ресурсів значно втрачає свою актуальність. Однак практика показує, що як результат браку уваги до розвитку власного виробництва кормів і забезпечення ними тваринництва, поголів'я тварин у державі знизилось до критичного рівня. В Україні умовне поголів'я тварин в усіх категоріях господарств на початок 2013 р. порівняно з 1990 р. зменшилось на 66,1 % а виробництво основних видів продукції тваринництва в 1,5-2,2 рази. Це призвело до зменшення обсягів виробництва тваринницької продукції на душу населення на 45 %, і як результат гостро постала проблема продовольчої безпеки країни [11, с. 94].

Питання щодо збільшення або зменшення поголів'я тварин тривалий час є дискусійним, однак ніхто й ніколи не ставить під сумнів необхідність забезпечення їх у достатку кормами. Втім, за останні десятиліття спостерігається зменшення витрат всіх кормів на 1 умовну голову зменшилися з 31,23 до 25,3 ц к. од., що перебуває на межі 51 – 63 % зоотехнічної норми [2, с. 46].

Саме нераціональне використання кормовиробничого ресурсу призводить не тільки до можливих перебоїв у забезпеченні тварин якісними поживними кормами, але й у продовольчому забезпеченні населення. Зважаючи на загальновізані пріоритети у кормовиробництві, головною метою галузі є виробництво кормів достатньої кількості і високої якості для задоволення потреби тваринництва задля забезпечення продовольчої безпеки країни. Послідовність реалізації цієї мети полягає у системі дій, які знайшли своє відображення у класично-інноваційній моделі: обґрунтування обсягів виробництва кормових ресурсів, всебічна оцінка ринкового середовища і пошук альтернативних можливостей реалізації мети кормовиробництва, достовірні та реальні оцінки матеріально-грошових ресурсів і їх можливості використання для досягнення мети, пошук додаткових джерел необхідних ресурсів на потреби кормовиробництва, достовірний аналіз потенційних можливостей конкурентів на ринку того чи іншого виду кормової продукції, розроблення концепції та практична реалізація завдань інноваційного характеру (рис. 1).

Причиною низьких темпів розвитку кормовиробництва є певний консерватизм сільськогосподарських товаровиробників, небажання враховувати світовий досвід, надбання науки і техніки. Тому слід систематично проводити просвітницьку роботу в цьому напрямі, яку має здійснювати мережа наукових установ та дорадчої служби. За таких умов важливо перебороти негативні тенденції і пасивні настрої, сформувати ефективну

інноваційну політику, орієнтовану на реалізацію обґрунтованих пріоритетів, які забезпечили б результативне освоєння перспективних інноваційних рішень [4, с. 7].

За сучасних умов інновації є одним із ключових факторів, який визначає перспективи економічного розвитку галузі. Звичайно, в минулому успіх залежав від наявності доступу до природних ресурсів, однак сьогодні ефективне кормовиробництво має бути наукоємним. Від нововведень залежить конкурентоспроможність продукції тваринництва на вітчизняному і світовому ринках, вони є матеріальною основою підвищення ефективності виробництва і якості кормової продукції. У зв'язку з цим, галузь дедалі більше набуває вигляду інноваційної, тобто пов'язана з постійною розробкою, фінансово-інвестиційною новизною та якісним удосконаленням організаційно-економічного механізму у даній галузі.

Проаналізувавши термін «інновація», можна констатувати, що існує три погляди щодо поняття «інновація». Перший – інновація ототожнюється з нововведенням, новизною [1, с. 192]; другий – інновація розглядається як процес створення нової продукції, технології, новизна у сфері організації, економіки, управління виробництвом [8, с. 58]; третій – інновація як процес упровадження у виробництво нових виробів, сортів, елементів, підходів, що якісно відрізняються від попереднього аналога та дають приріст корисного ефекту, який заснований на досягненнях науки і техніки [9, с. 14]. Ми поділяємо думку тих послідовників, які не ототожнюють поняття «новизна» і «нововведення». Нововведення є конкретним результатом наукових дослідів розробок у вигляді нової продукції, техніки, технології, інформації, методики тощо. Своєю чергою, нововведення – це процес упровадження новизни з метою зміни управління отримання науково-технічного, економічного і соціального ефекту.

Інновації у кормовиробництві розглядаємо як новий вид кормової культури, кормосумішки, новітні технології виробництва, заготівлі та зберігання кормів, нові форми організації виробництва та управління галуззю кормовиробництва, впровадження яких дає змогу набутти відповідного економічного ефекту. Інновації не є гомогенними, кожна з них має свої специфічні якісні характеристики, що визначають ступінь впливу на господарський розвиток кормовиробництва. Цілеспрямована діяльність з реалізації інновацій у кормовиробництві потребує здійснення їх класифікації, що дасть змогу виявити сильні і слабкі сторони інновацій, віднаходити резерви та ефективні варіанти можливих рішень щодо підвищення ефективності у кормовиробництві (рис. 2).

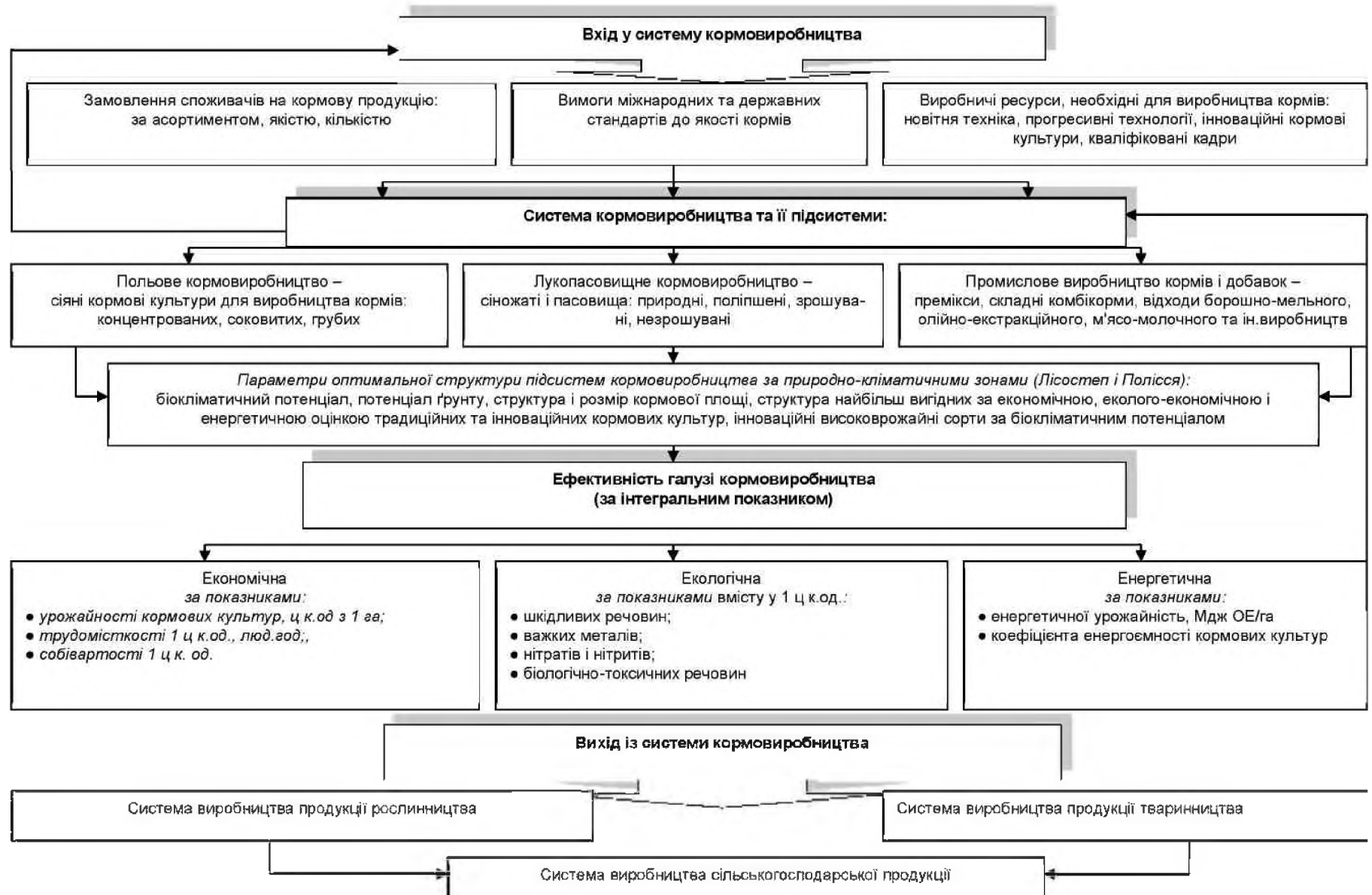

Рис. 1. Класично-інноваційна система кормовиробництва та її зв'язок з виробництвом сільськогосподарської продукції
Джерело: власні дослідження.

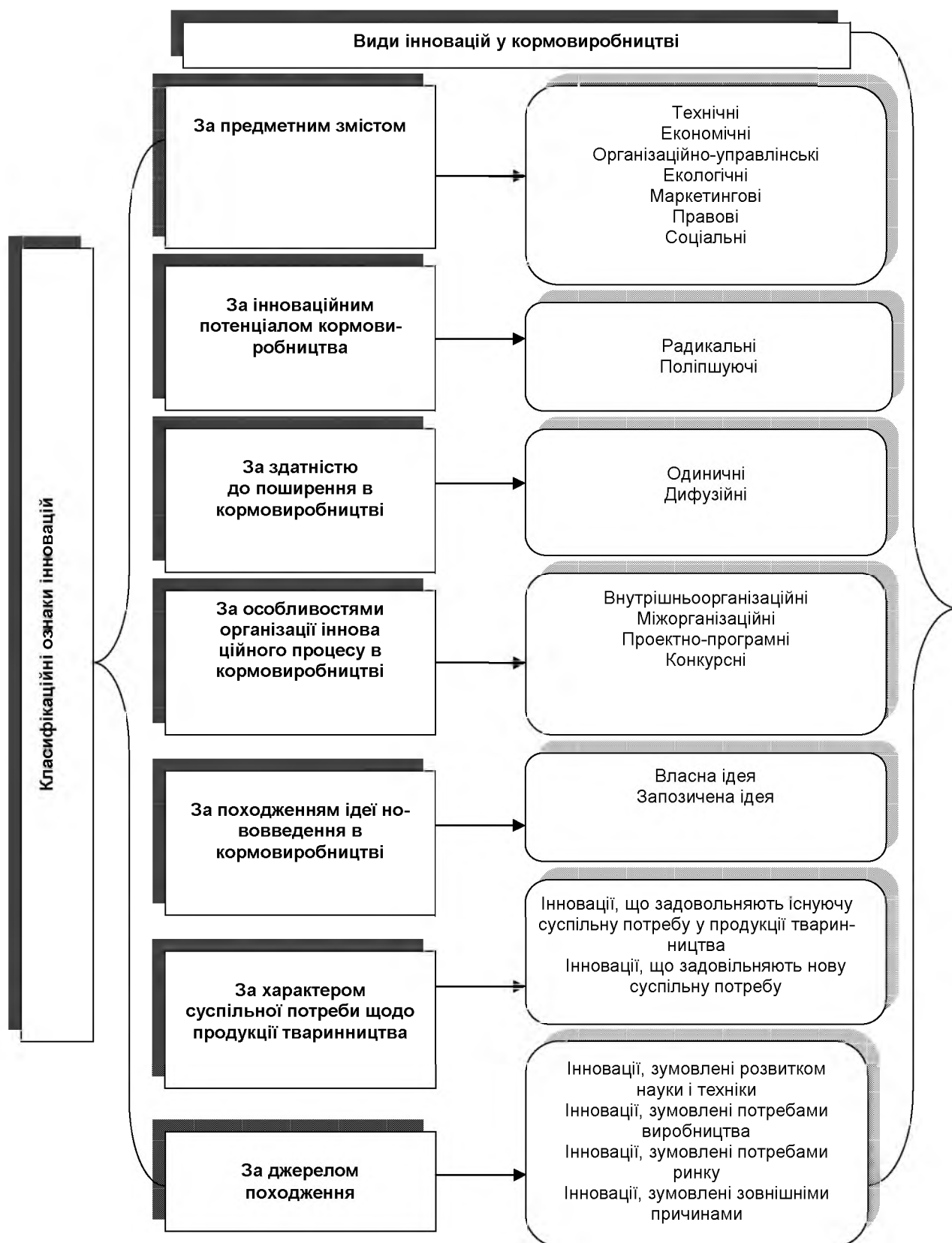

Рис. 2. Види інновацій в кормовиробництві

*Джерело: власні дослідження.

У науковій літературі питанням класифікації інновацій приділяється значна увага [1, 8,9]. Ми поділяємо думки наукових дослідників і виділяємо у кормовиробництві інновації за такими кла-

сифікаційними ознаками: за предметним змістом, інноваційним потенціалом галузі, здатністю до поширення, особливостями організації інноваційного процесу в кормовиробництві, походженням ідеї нововведення, характером суспільної потреби щодо продукції тваринництва і джерелом походження.

Ринок об'єктів інтелектуальної власності, що розвивається в Україні, дещо обмежує процес використання і поширення інновацій. Дапко О.І. пропонує за ознакою – походженням ідеї нововведення розділити інновації, створені на основі власної ідеї, що стане початком патентування та інших способів захисту новатора від конкурентів. До нововведень, в основу яких покладено запозичену ідею, слід віднести нововведення, створені на основі ліцензії, як результат куплі патенту тощо [1, с.253].

Інновації, що спрямовані на задоволення суспільної потреби у продукції тваринництва, можуть реалізуватися вже існуючими технологіями виробництва продукції тваринництва через підвищення якості кормових ресурсів та поліпшенням технологій її виробництва покращеним способом.

Розглянутий підхід до класифікації інновацій за характером суспільної потреби, що задовольняється, має не лише теоретичне, а й практичне значення. Він забезпечує своєчасне зосередження уваги на основних напрямках інноваційної діяльності, що необхідно для досягнення цілей, які постають перед кормовиробництвом, а це неможливо без суспільного визнання на ринку виготовленої продукції.

Залежно від стимулу походження можна виділити інновації, які зумовлені: розвитком науки і техніки, потребами ринку, потребами виробництва і зовнішніми причинами неринкового походження. При цьому потреби ринку є головним зовнішнім імпульсом інновацій на агропромислових підприємствах як відповідь на втрату традиційних ринків збуту, пошук своєї ніші на конкурентному ринку, виявлення нових можливостей. За даними досліджень, проведених у США, 45-47 % нововведень зумовлені ринковим попитом [8, с. 59].

Будь-яке нововведення (нова продукція, тех-

нологія, організаційна структура тощо) є результатом інноваційного процесу. В кормовиробництві інноваційний процес є постійним потоком перетворення наукових досліджень, розробок у нові чи покращені види кормових культур і сумішок, технології виробництва, заготівлі і зберігання кормів, нові форми організації виробництва та управління галуззю кормовиробництва тощо.

Таким чином, інноваційна складова розглядається як органічна частина економічного середовища кормовиробництва, для якої характерні певні ознаки та умови функціонування з метою підвищення ефективності галузі. Під інноваційною складовою в кормовиробництві розуміємо процес створення у результаті наукових дослідів та впровадження в господарській практиці нових сортів кормових культур; новітніх наукоємних технологій виробництва, заготівлі та зберігання кормів; використання більш ефективних нових добрив і засобів захисту кормових культур; прогресивних форм організації виробництва та управління галуззю кормовиробництва, що дає змогу підвищити її ефективність.

Висновки. Отже, у результаті проведеного дослідження з'ясовано, що інноваційну складову у кормовиробництві слід розглядати як реалізацію в господарській практиці результатів наукових дослідів та розробок як нових сортів кормових культур, кормосумішок; новітніх наукоємних технологій виробництва, заготівлі та зберігання кормів; використання більш ефективних нових добрив, засобів захисту кормових культур; нових форм організації виробництва та управління галуззю кормовиробництва, що дає змогу підвищити її ефективність. Також уточнено класифікацію інновацій у кормовиробництві за такими критеріями: предметним змістом; інноваційним потенціалом галузі; здатністю до поширення у кормовиробництві; особливостями організації інноваційного процесу у кормовиробництві; походженням ідеї нововведення; характером суспільної потреби щодо продукції тваринництва і джерелом походження, що дає змогу виявити сильні і слабкі сторони інновацій, віднаходити резерви та ефективні варіанти можливих рішень щодо підвищення ефекту у галузі.

Список використаної літератури

1. Дапко О. Інноваційна діяльність в системі державного регулювання / О. Дапко ; Івано-Франків. держ. техн. ун-т нафти і газу. – К., 1999. – 253 с.
2. Дані про виробництво кормів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ug.edu.Au/economics/sera/software.htm>.
3. Економіка кормовиробництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wiso.uni-dortmund.de/LSFG/OR/scheel/ems>.
4. Зубець М.В. Наукові основи розвитку агропромислового виробництва на інноваційних засадах (теорія, методологія, практика) / М.В. Зубець, С.О. Тивончук. – К.: Аграрна наука, 2006. – 480 с.
5. Козлов В.В. Организация инновационного развития российского аграрного бизнеса / В.В. Козлов ; ВИАПИ им. А.А. Никонова. – М.: Энциклопедия российских деревень, 2008. – С. 45.
6. Концепція розвитку наукової сфери України / Мін-во економіки // Економіст. – 2006. – №10. – С.

19 – 21.

7. Кропивко М.Ф. Організаційні форми впровадження інновацій в агропромислове виробництво з використанням потенціалу аграрної науки / М.Ф. Кропивко, Т.С. Орлова // Економіка АПК. – 2007. – № 7. – С. 11 – 18.

8. Марчук Л.П. Формування інноваційних можливостей аграрного виробництва / Л.П. Марчук // Економіка АПК. – 2009. – №2. – С. 58.

9. Мельник Ю.Ф. Агропромислове виробництво України: уроки 2008 року і шляхи забезпечення інноваційного розвитку / Ю.Ф. Мельник, П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2009. – № 1. – С. 3 – 13.

10. Саблук П.Т. Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституціональний аспект: монографія / П.Т. Саблук, О.Г. Шпикуляк, Л.І. Курило. – К.: ННЦ ІАЕ, 2010. – 706 с.

11. Україна у цифрах у 2011 р.: статист. збірн. / за редак. О.Г. Осауленка. – К.: Державна служба статистики України, 2012. – 250 с.

12. Шпикуляк О.Г. Інституціоналізація інноваційної діяльності в аграрній сфері економіки / О.Г. Шпикуляк, Л.І. Курило // Облік і фінанси АПК. – 2010. – № 3. – С. 114-117.

13. Шпикуляк О.Г. Регулювання аграрного ринку та оцінка його ефективності / О.Г. Шпикуляк, А.В. Розгон, І.Ю. Гозгон // Вісн. Сумського нац. аграр. ун-ту. Сер. Фінанси і кредит. – 2009. - Вип. 2. – С. 226-232.

В статтє рассмотрены теоретические подходы к формированию инновационной составляющей кормопроизводства и разработаны практические рекомендации по ее внедрению в данную отрасль. Предложена классически-инновационная система кормопроизводства и определено классификацию инноваций в кормопроизводстве.

Ключевые слова. *Инновации в кормопроизводстве: технические, экономические, организационно-управленческие, экологические, маркетинговые, правовые, социальные; классически-инновационная система кормопроизводства.*

In the article the theoretical approaches and practical recommendations on forming innovative component feed. A classically innovative feed system and determined the classification of innovations in forage production.

Keywords. *Innovation in forage production: technical, economic, organizational, managerial, environmental, marketing, legal, social, classically innovative feed system*

Дата надходження до редакції: 07.05.2013

Рецензент: Ходаківський Є.І.